

IOAN DRĂGAN (ioan.dragan@gmail.com)

Familia nobililor Câdea / Lupșai de Lupșa din comitatul Turda (1366-1590) / La famille noble Câdea / Lupșai de Lupșa du comté de Turda (1366-1590)/ The Noble Family Câdea / Lupșai of Lupșa from Turda County (1366-1590)

<https://www.doi.org/10.62616/SMIM.2025.13>

The full text is available on CEEOL / Textul integral al studiului poate fi accesat prin CEEOL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1402692>

The Câdea (Kende) or Lupșan (Lupsai, Lwpsay) family of Lupșa, from the Arieș Valley, is the most prominent family of Romanian nobles of knezial origin in Turda County during the 14th–16th centuries. Having converted to Catholicism before 1366, the knezes of Lupșa obtained recognition of their noble status at the highest level of the Hungarian Kingdom that year, with the help of the Catholic Chapter of Alba Iulia. Nonetheless, for a long time, their relations with the village community retained the traditional knezial character, which was also typical of other Romanian nobles originating from knezes.

The nobles of Lupșa were forced to engage in lengthy conflicts and lawsuits to defend their ancestral estate against their formidable neighbours in the area: the nobles of Rimetea (Trascău), the privileged townspeople of Baia de Arieș, and sometimes even their own protectors, the Chapter of Alba Iulia. They fortified and expanded their holdings through regular participation in military campaigns of the period and by exploiting the valuable metals within Lupșa's boundaries. From the second half of the 15th century onwards, through marriages within the neighbouring nobility and by relocating some family members to other localities, the Lupșa family gradually assimilated into the predominantly Hungarian and Catholic nobility of the region.

Keywords: knezes; nobles; Catholics; Lupșa; Baia de Arieș; Iara; assimilation.

Familia Câdea (*Kende*) sau Lupșan (*Lupsai, Lwpsay*) din Lupșa, de pe valea Arieșului, este cea mai importantă familie de nobili români de origine cnezială din comitatul Turda, din secolele XIV-XVI. Deveniți catolici înainte de 1366, cnezii din Lupșa au obținut în acesta an, cu ajutorul Capitlului catolic din Alba Iulia, recunoaștere statutului de nobil, la nivelul cel mai înalt din regatul ungar. Cu toate acestea, timp îndelungat, raporturile cu obștea sătească au rămas cele de tip cnezial, specifice și altor nobili români proveniți dintre cnezi.

Nobilii din Lupșa au fost nevoiți să susțină conflicte și procese îndelungate pentru apărarea moșiei strămoșești cu vecini lor puternici din zonă: cu nobilii din Rimetea (Trascău), cu orășenii privilegiați din Baia de Arieș și chiar cu protectorii lor din anumite perioade, Capitlul din Alba Iulia. Și-au consolidat și sporit posesiunile prin participare constantă la întreprinderile militare ale vremii și au exploatat metalele prețioase din hotarul Lupșei. Începând din a doua jumătate a secolului al XV-lea, prin căsătorii în mediul nobilimii din vecinătate și prin mutarea unor membri în alte localități, Lupșenii se vor asimila treptat, în perioada următoare, în rândurile nobilimii predominant maghiare și catolice din zonă.

Cuvinte cheie: cnezi; nobili; catolici; Lupșa; Baia de Arieș; Iara; asimilare.